DİLBİLGİSİ: ARAPÇADA SIFAT TAMLAMASI

القواعد: الصّفة و المَوْصوف

Arapçada bir ismin ardından gelerek o ismi niteleyen sözcüklere *sıfat* (صِفة) diyoruz. Sıfatlar sözcüklerin anlamlarını sayı, renk, şekil, durum vb. yönlerden nitelerler. "Niteleyen" anlamında Türkçede de kullanılan "sıfat" sözcüğü aslen Arapçadır ve Arapçada da aynı anlamda kullanılmaktadır. Bir sıfat tarafından nitelenen sözcüğe *mevsûf* (مَوصوف) adı verilir.

Bir sıfat tamlamasında sıfat ile mevsûf, diğer bir deyişle niteleyen ve nitelenen dört bakımdan birbiriyle uyumlu olmak zorundadır: Cinsiyet bakımından, sayı bakımından, belirlilik ve belirsizlik bakımından, iʿrâb bakımından.

Sözcüklerin sıralanışı açısından sıfat tamlaması Türkçe sıfat tamlamasından farklıdır. Türkçede sıfat, nitelediği sözcükten önce gelir. Arapçada ise tam tersi ister belirli ister belirsiz bir sıfat tamlaması olsun sıfat nitelediği sözcükten sonra gelmektedir. Örneğin Türkçede yeni kitap derken görüldüğü üzere yeni sözcüğünü kitap sözcüğünün önüne getiriyoruz. Arapçada ise durum tam tersidir. Dolayısıyla Türkçe bir sıfat tamlamasını oluşturan sözcüklerin altına Arapça karşılıkları yazıldığında doğru bir Arapça sıfat tamlaması oluşturulmuş olur.

Örneğin "yeni kitap" biçimindeki tamlama, Arapçada aşağıdaki gibidir:

yeni	kitap
الجَديدُ	الكتابُ
sıfat	mevsûf

Arapçada mevsûf önce kullanıldığı için, sıfatın mevsûfuna dört bakımdan uyma zorunluluğu vardır:

1. Ma'rifelik ve nekiralık (belirlilik ve belirsizlik) bakımından: Mevsûf belirli ise sıfatı da belirli, mevsûf belirsiz ise sıfatı da belirsiz kullanılmak zorundadır. Örneğin;

(zengin adam)	الرّجُل الغَنِيُّ
(zengin bir adam)	رَجُلٌ غَنِيٌّ

2. Cinsiyet bakımından: Mevsûf erilse sıfat da eril, mevsûf dişilse sıfat da dişil olmalıdır. Örneğin;

(çalışkan erkek öğrenci) (eril)	الطّالِب المُجْتَهِد
(çalışkan kız öğrenci) (dişil)	الطّالِبَة المُجْتَهِدَة

3. İ'râb bakımından: Sıfat, mevsûfun i'râbına tabidir; mevsûf merfû ise sıfat da merfû, mevsûf mansub ise sıfat da mansub, mevsûf mecrur ise sıfat da mecrur olur. Örnek:

(Büyük bilgin çıktı.)	خَرَجَ العالِمُ الكبيرُ.
(Büyük bilgini gördüm.)	رَأَيْتُ العالِمَ الكبيرَ.
(Büyük bilgine gittim.)	ذَهَبْتُ إلى العالِمِ الكبيرِ.

4. Sayı bakımından: Mevsûf tekilse sıfat da tekil, mevsûf ikil ise sıfat da ikil, mevsûf çoğul ise sıfat da ona uygun yapıda gelmelidir.

(ihlaslı öğretmen)	المُعَلِّمُ المُخْلِصُ
(ihlaslı iki öğretmen)	المُعَلِّمانِ المُخْلِصانِ
(ihlaslı öğretmenler)	المُعَلِّمُونَ المُخْلِصونَ
(ihlaslı kadın öğretmen)	المُعَلّمَةُ المُخْلِصةُ
(ihlaslı iki kadın öğretmen)	المُعلمَتانِ المُخْلِصَتانِ
(ihlaslı kadın öğretmenler)	المُعَلّماتُ المُخْلِصاتُ

Şimdi belirsiz bir tamlama üzerinde tüm bu kuralları bir tabloda inceleyelim.

Çoğul	İkil	Tekil		
Fail مُعَلِّمونَ مُسْلِمونَ	Fail مُعَلِّمانِ مُسْلِمانِ	Fail مُعَلِّمٌ مُسْلِمٌ	Fiil حَضَرَ	Merfû (eril)
Fail مُعَلِّماتٌ مُسْلِماتٌ	Fail مُعَلِّمَتانِ مُسْلِمَتانِ	Fail مُعَلِّمَةٌ مُسْلِمَةٌ	Fiil حَضَرَتْ	Merfû (dişil)
Mef'ul مُعَلِّمِينَ مُسْلِمِينَ	Mef'ul مُعَلِّمَيْنِ مُسْلِمَيْنِ	Mef'ul مُعَلِّمًا مُسْلِمًا	Fail Fiil رَأَيْتُ	Mansûb (eril)
Mef'ul مُعَلِّماتٍ مُسْلِماتٍ	Mef'ul مُعَلِّمَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ	Mef'ul مُعَلِّمَةً مُسْلِمَةً		Mansûb (dişil)
Mecrur مُعَلِّمِينَ مُسْلِمِينَ	Mecrur مُعَلِّمَيْنِ مُسْلِمَيْنِ	Mecrur مُعَلِّمٍ مُسْلِمٍ	Câr جَلَسْتُ مَعَ	Mecrûr (eril)
Mecrur مُعَلِّماتٍ مُسْلِماتٍ	Mecrur مُعَلِّمَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ	Mecrur مُعَلِّمَةٍ مُسْلِمَةٍ		Mecrûr (dişil)

* Bütün Failler Merfu'dur.
* Bütün Mef'uller Mansubdur.
* Başına Câr(Cer eden edat) Almış Bütün İsimler Mecrurdur.

SIFATLAR MEVSUFLARINA İ'RAB YÖNÜNDEN UYARLAR.

Arapçada düzensiz (kırık) çoğul formundaki gayr-i ʻâkil (akılsız) sözcüklerin tekil dişil kabul edildiklerini daha önce görmüştük. Dolayısıyla bu tür sözcüklerin sıfatları tekil dişil yapıda kullanılır. Örneğin,

قَلَمٌ قَديمٌ (eski bir kalem)

أقْلامٌ قَديمَةٌ (eski kalemler)

Şimdi içinde sıfat tamlaması barındıran aşağıdaki cümlelerin iʻrâbını yapalım.

قَرَأتُ كِتابًا جَديدًا. (Yeni bir kitap okudum.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiil ile başlamıştır.

قَرَأتُ : Mâzî fiil, fâʻil bitişik zamir olan *tâu'l-muteharrike* (ت).

كِتاباً : Mefʻûlun bih, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha, aynı zamanda mevsûf.

جَديداً :(كِتابًا)'in sıfatıdır; dolayısıyla onun gibi tekil, eril, belirsiz ve mansûbdur (nasb alâmeti sondaki fetha).

يَذْهَبُ الرَّجُلُ الكَريمُ إلى المَسْجِدِ. (Cömert adam camiye gidiyor.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiille başlamıştır.

يَذْهَبُ : Muzâri fiil, üçüncü tekil şahıs, eril.

الرّجُلُ : Fâʻil, merfû, ref alâmeti sondaki damme, mevsûf.

الكَريمُ : (الرَّجُلُ)'nün sıfatıdır; dolayısıyla onun gibi tekil, eril, belirli ve merfûdur (ref alâmeti sondaki damme).

إلى : Harf-i cer

المَسْجِدِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

كَتَبْتُ إلى الطّالبَيْنِ الناجِحَيْنِ. (Başarılı iki erkek öğrenciye yazdım.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiille başlamıştır.

كَتَبْتُ : Mâzi fiil, fâʻil bitişik zamir olan *tâu'l-muteharrike* (ت).

إلى : Harf-i cer

الطّالبَيْنِ : Mecrûr, cer alâmeti (ي), çünkü ikil, mevsûf.

الناجِحَيْنِ : (الطّالبَيْنِ)'nin sıfatıdır; dolayısıyla onun gibi ikil, eril, belirli ve mecrûrdur (cer alâmeti ي 'dir, çünkü ikildir).

حَضَرَتْ مُدَرِّسَتانِ جَديدَتانِ إلى الجامِعَةِ. (Üniversiteye iki yeni kadın hoca geldi.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiille başlamıştır.

حَضَرَتْ : Mâzî fiil, üçüncü tekil şahıs, dişil.

مُدَرِّستانِ : Fâʻil, merfû, ref alâmeti elif (ا), çünkü ikil, aynı zamanda mevsûf.

جديدتانِ : (مدَرِّستانِ)'nin sıfatıdır; dolayısıyla onun gibi ikil, dişil, belirsiz ve merfûdur (ref alâmeti elif (ا) çünkü ikildir).

إلى : Harf-i cer

الجامِعَةِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

خَرَجَ طِفْلٌ صَغيرٌ مِنَ البَيْتِ. (Küçük bir çocuk evden çıktı.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiille başlamıştır.

خَرَجَ : Mâzî fiil, üçüncü tekil şahıs, eril.

طِفْلٌ : Fâ'il, merfû, ref alâmeti sondaki damme, aynı zamanda mevsûf.

صَغيرٌ : (طِفْلٌ)'un sıfatıdır; dolayısıyla onun gibi tekil, eril, belirsiz ve merfûdur (ref alâmeti sondaki damme).

مِنْ : Harf-i cer

البَيْتِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

قَرَأْتُ كُتُبًا كَثيرةً فِي المَكْتَبَةِ. (Kütüphanede birçok kitap okudum.)

Bu cümle, bir fiil cümlesidir, çünkü fiille başlamıştır.

قَرَأْتُ : Mâzî fiil, fâ'il bitişik zamir olan *tâu'l-muteharrike* (ت).

كُتُبًا : Mef'ûlun bih, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha, aynı zamanda mevsûf.

كَثيرةً : (كُتُبًا)'in sıfatıdır; كُتُب kelimesi gayr-i âkil düzensiz çoğul olduğu için tekil dişil sayılır, dolayısıyla sıfatı da bu yüzden tekil, dişil, belirsiz ve mansûbdur (nasb alâmeti sondaki fetha).

في : Harf-i cer

المَكْتَبَةِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

فِي الحَدِيقَةِ أَشْجارٌ كَثيرةٌ. (Bahçede birçok ağaç var.)

Bu cümle, bir isim cümlesidir, çünkü isimle başlamıştır.

في الحديقة : Şibih cümle (câr-mecrûr) olarak öne geçmiş haber, mahallen merfû.

أشجارٌ : Sona kalmış mubtedâ, merfû, ref alâmeti sondaki damme, mevsûf.

كَثيرةٌ : (أشْجارٌ)'un sıfatıdır; أشْجارٌ kelimesi gayr-i âkil düzensiz çoğul olduğu için tekil dişil sayılır, dolayısıyla sıfatı da bu yüzden tekil, dişil, belirsiz ve merfûdur (ref alâmeti sondaki damme).

Arapçada sıfat, tek bir kelime olabileceği gibi bir niteleme cümlesi de olabilir. Bir cümlenin niteleme cümlesi olabilmesi için belirsiz bir isimden sonra (bu isim tekil de olabilir, çoğul da) kullanılmış olması gerekir. Başka bir deyişle, belirsiz isimlerden sonra gelen cümleler niteleme cümleleridir, dolayısıyla sıfattır. Hatırlayacağınız üzere cümlelerin i'râbı mahallendir, yani bulunduğu konum itibariyle i'râbı "mahallen merfû" veya "mahallen mansûb" ya da "mahallen mecrûr" biçiminde yapılır; ref veya nasb ya da cer alameti aranmaz. Sözgelimi, cümlenin nitelediği isim merfû ise sıfat cümlesi mahallen merfû olur. Örnek verecek olursak;

حَضَرَ رَجُلٌ يَعْمَلُ فِي المَصْنَعِ.

Fiil cümlesi **sıfat** — Fâ'il **mevsûf** — Mâzi fiil

Şimdi de sıfatı cümle olan birkaç cümlenin i ‘râbını yapalım:

حَضَرَ رَجُلٌ يَعْمَلُ فِي الْمَصْنَعِ. (Fabrikada çalışan bir adam geldi.)

حَضَرَ	: Mâzi fiil, üçüncü tekil şahıs, eril.
رَجُلٌ	: Fâ‘il, merfû, ref alâmeti sondaki damme, mevsûf.
يَعْمَلُ	: Muzâri fiil, dolayısıyla kendisiyle birlikte yeni bir fiil cümlesi başlıyor; üçüncü tekil şahıs, eril; fâ‘ili gizli zamir (هو).
فِي	: Harf-i cer
الْمَصْنَعِ	: Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.
يَعْمَلُ فِي الْمَصْنَعِ	: Fiil cümlesi hâlinde sıfat, mahallen merfû; çünkü mevsûfu olan (رَجُلٌ) merfû.

يَطْلُبُكَ مُعَلِّمُون يَجْلِسونَ فِي الصَّفِّ. (Sınıfta oturan öğretmenler seni istiyor.)

يَطْلُبُكَ	: يَطْلُبُ: Muzâri fiil, üçüncü tekil şahıs, eril; (كَ) bitişik nesne zamiri, mef’ûlun bih, mahallen mansûb, çünkü zamirler mebnî.
مُعَلِّمُون	: Fâ‘il, merfû, ref alâmeti vâv (و), çünkü düzenli eril çoğul, aynı zamanda mevsûf.
يَجْلِسونَ	: Muzâri fiil, kendisiyle birlikte yeni bir fiil cümlesi başlıyor, fâ‘ili bitişik zamir olan *vâvu’l-cemâ‘a* (و).
فِي	: Harf-i cer
الصَّفِّ	:Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.
يَجْلِسونَ فِي الصَّفِّ	: Fiil cümlesi hâlinde sıfat, mahallen merfû; çünkü mevsûfu olan (مُعَلِّمُون) merfû.

ذَهَبْتُ إلى مُوَظَّفاتٍ يَعْمَلْنَ فِي الوِزارَةِ. (Bakanlıkta çalışan kadın memurlara gittim.)

ذَهَبْتُ	: Mâzi fiil, fâ‘il bitişik zamir olan *tâu’l-muteharrike* (ت).
إلى	: Harf-i cer
مُوَظَّفاتٍ	: Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra, mevsûf.
يَعْمَلْنَ	: Muzârî fiil, kendisiyle birlikte yeni bir fiil cümlesi başlıyor, fâ‘ili bitişik zamir olan *nûnu’n-nisve* (ن).
فِي	: Harf-i cer
الوِزارَةِ	: Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.
يَعْمَلْنَ فِي الوِزارَةِ	: Fiil cümlesi hâlinde sıfat, mahallen mecrûr; çünkü mevsûfu olan (مُوَظَّفاتٍ) mecrûr.

Şimdi daha önce öğrendiğimiz tamlamaları ve işaret sıfatlarını kullanarak sıfat tamlamalı farklı cümleler kurmaya çalışalım. Bunu yaparken öncelikle aşağıdaki Türkçe ifadeleri Arapçaya aktarmaya çalışalım ve aradaki farkı birlikte inceleyelim.

Öncelikle bir sıfat tamlaması yazmaya ne dersiniz? *Çalışkan bir öğrenci* diyelim mesela. Bunu Arapça olarak yazalım:

طالِبٌ مُجْتَهِدٌ

Evet, şimdi yukarıdaki sıfat tamlamasıyla birlikte bir kelime daha ekleyerek bir isim tamlaması oluşturmaya ne dersiniz? Örneğin aynı sıfat tamlamasını kullanarak *çalışkan bir öğrencinin odası,* diyelim. Bunu Arapça olarak yazalım:

غُرْفَةُ طالِبٍ مُجْتَهِدٍ

Bu tamlama şu anda belirtisiz bir isim tamlaması oldu; ancak içinde bir de sıfat tamlaması barındırıyor. Şimdi bu tamlamayı zincirleme bir isim tamlamasına çevirmeye ne dersiniz. Örneğin *çalışkan bir öğrencinin odasının hâli* diyelim, şimdi de hep birlikte bu tamlamayı Arapça ifade etmeye çalışalım.

حَالَةُ غُرْفَةِ طالِبٍ مُجْتَهِدٍ

Bu ifadeyle farklı cümleler kurmaya ne dersiniz. Örneğin,

Bu bir odadır.	هَذِهِ غُرْفَةٌ.
Bu bir öğrenci odasıdır.	هَذِهِ غُرْفَةُ طالِبٍ.
Bu çalışkan bir öğrenci odasıdır.	هَذِهِ غُرْفَةُ طالِبٍ مُجْتَهِدٍ.
Bu çalışkan bir öğrenci odasının hâlidir.	هَذِهِ حالَةُ غُرْفَةِ طالِبٍ مُجْتَهِدٍ.
Bu, çalışkan öğrencinin odasının hâlidir.	هَذِهِ حَالَةُ غُرْفَةِ الطالِبِ المُجْتَهِدِ.

Bu çerçevede aşağıdaki tablodaki kullanımları inceleyelim ve kelimelerin yeri ve yapısı değiştikçe anlamın da nasıl değişmekte olduğunu fark edelim.

Fakir bir adam	رَجُلٌ فَقيرٌ
Fakir adam	الرّجُلُ الفَقِيرُ
Adamın fakirliği	فَقْرُ الرّجُلِ
Adam fakirdir.	الرّجُلُ فَقيرٌ.
Bu adam fakirdir.	هذا الرّجُلُ فَقيرٌ.
Bu fakir adam vefalıdır.	هذا الرّجُلُ الفَقيرُ وَفيٌّ.
Bu vefalı fakir adam amcamın oğludur.	هذا الرّجُلُ الفَقيرُ الوَفِيُّ اِبْنُ عَمّي.

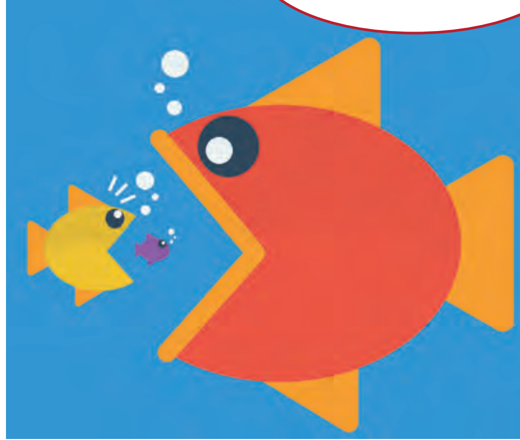
Aşağıda Arapçada sık kullanılan bazı sıfatlar zıt anlamlarıyla birlikte verilmektedir.

بَعيد **X** قَريب

مغْلَق **X** مَفْتوح

كَبير **X** صَغير

نَحيف **X** سَمين

طَويل **X** قَصير

قَديم **X** جَديد

Öğrenme Çıktısı

2 Arapça sıfat tamlaması oluşturma ve tamlamaları cümle içinde doğru kullanabilme becerisi kazanabilme

Araştır/ Tekrarla 2

"Uzak şehirlere gittim.", "Küçük ağaçları diktim.", cümlelerini Arapçaya çeviriniz.

İlişkilendir/ Karşılaştır

Kur'ân-ı Kerim'in, "Saff Sûresi" 10, 12 ve 13. ayetikerîmelerinde geçen sıfat tamlamalarını tespit ediniz ve ne çeşit bir sıfat tamlaması olduğunu fark ediniz.

Anlat/ Paylaş

Çevrenizde gördüğünüz varlıkları inceleyiniz. Bu varlıkların özelliklerine göre sıfatlar düşünüp, Arapça sıfat tamlamaları oluşturunuz.